

ERGENLERDE SALDIRGANLIK VE ÖFKE DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: YETİŞTİRME YURTLARI ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

N. Feyzal KESEN*
M. Engin DENİZ**
Neslihan DURMUŞOĞLU***

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin, saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi, ergenlerin yaş ve yurttan kalma süreleri ile öfke ve saldırganlık düzeyi arasında ilişki olup olmadığının incelenmesidir. Araştırmanın evreni Konya ilinde bulunan erkek ve kız yetiştirme yurdunda kalan 2828 sayılı yasa ile korunma ve bakım altında bulunan ergenlerden oluşmuştur. Araştırma örneklemine toplam 201 ergen dahil edilmiştir. Ergenlerin yaş ortalamaları 15.20'dir. Araştırma sonuçlarına göre; ergenlerin sürekli öfke ve öfke tarzı alt boyutları ile saldırganlık alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin yaşları ile "genel saldırganlık" ve alt boyutlarından, atak, dolaylı, sinirli ve negatif saldırganlıklar arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ergenlerin yaşları ile sürekli öfke düzeyleri ve öfke dışı alt boyutları arasında da anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuç ise, ergenlerin yurttan kalma süreleri arttıkça saldırganlık ve öfke düzeyleri de artmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yetiştirme Yurdu, Saldırganlık, Öfke, Ergen

ABSTRACT

The aim of this paper is to determine the aggressiveness and anger levels of adolescents who live in youth home and whether or not there is significant relationship between them in terms of some specific variables. Horizon of the research covers the males and females who live youth home in Konya and are under protection by the 2828 law. 201 adolescents are included the sample of the research. Average age of these adolescents is 15.20. According to the results, significant relationship between the T-Anger and anger scale sub levels and aggressiveness sub levels is found. Positively significant relationship between age of adolescents who live in youth home and general aggressiveness and its sub levels, rash, indirect, nerve and negative aggressiveness is found. It is also found that there is significant relationship between the age of adolescents and t-anger and anger/out. The other result derived from the research is that the longer adolescents live in youth home the upper aggressiveness and anger levels of them become.

Keywords: Youth Home, Aggressiveness, Anger, Adolescent

* SHÇEK Genel Müdürlüğü

** Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi

*** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi

GİRİŞ

Günümüzde sosyal bilimciler tarafından en çok araştırılan konulardan biri öfke ve daha ileri boyutu olan saldırganlıktır. Çünkü öfke ve saldırganlık duygusunun şiddeti, biçimi kişiden kişiye değişmektedir. Bireyin günlük hayat içerisinde engellenmelerle karşılaştığı durumlarda öfke, öfkenin kontrol edilemediği zaman da saldırganlık davranışı ortaya çıkmaktadır. Saldırganlık, bireylerin yaşına, eğitim seviyesine, içinde bulunduğu ortama göre farklılaşabilmektedir. Öfke ve saldırganlık her bireyin farklı şekillerde ortaya koyduğu bir duygu durumudur.

Saldırganlık sözlü, fiziksel ya da dolaylı olarak bir başkasına zarar vermeyi amaçlayan herhangi bir harekettir.

Araştırmalarda öfke ve saldırganlık çoğu zaman birbiriyle ilişkili olarak ele alınmakta ve birbiriyle bağlantılı olarak değerlendirilmektedir (Avarill,1983). Törestad (1990) öfkenin planlanarak ortaya çıkan bir durum olmadığını; çoğunlukla, engellenme, haksızlığa uğrama, eleştirilme, küçümsenme gibi rahatsız edici durumlarda ortaya çıktığını, Biaggio (1989) ise öfkenin, kişiyi, rahatsız edici bu uyarıcıları ortadan kaldırmaya yönelik güçlü bir duygu olduğunu belirtmektedir.

Saldırganlık sözcüğü genelde olumsuz bir davranış olarak algılanmasına rağmen, temel anlamda bir yere veya kimseye yaklaşmak, bir şeye başlamak fakat aynı zamanda saldırmak üzere atılmak anlamlarına gelmektedir. Fakat günümüzde saldırganlık, canlı ya da cansız herhangi bir objeye zarar verici, yaralayıcı, hatta öldürücü, zedeleyici davranışlar olarak tanımlanmaktadır.

Bazı araştırmalarda hostilete ve saldırgan davranışların, birbirine eşit olduğunu ileri sürülmekte; hostilete kişinin, diğerlerinden hoşlanmama duygularını içeren ve onları olumsuz olarak değerlendirmesine neden olan bir tutum olarak tanımlanmaktadır Berkowitz (1990), hostiletenin saldırgan davranışlarla ilişkisine dikkat çekmekte ve hostiletenin, içselleştirilmiş değil, daha çok dışsallaştırılmış bir öfkenin sonucu olduğunu belirtmektedir. Bu tanımlar, öfke kontrolünün azlığının ve dışsallaştırılmış öfkenin, hostileteyi yordayan önemli değişkenlerden olduğunu vurgulamaktadır (Bridewell ve Chang,1997: Riley, Treiber ve Woods, 1989).

Öfke ile saldırganlık arasında belirli bir ilişki olmasına rağmen, öfkenin aynı zamanda yarı bağımsız bir duygu olduğu ileri sürülmektedir. Öfke, iki türlü ifade biçimi olan saldırganlığın, ifade biçimlerinden biri olarak tanımlanmaktadır. Fiziksel saldırganlık motor davranışlarla ilişkilidir ve amaç karşıdaki kişiye, objeye zarar vermektir. Diğer bir deyişle hedef yönelimlidir. Ancak saldırgan davranışın temelinde her zaman öfke olmayabilir. Örneğin profesyonel tetikçi olan birisi, bir başkasına zarar verirken bunu öfke duygusuyla değil, muhtemelen maddi nedenler gibi başka ihtiyaçları yüzünden yapmış olacaktır (Berkowitz,1990). Saldırganlığın ikinci şekli olan, sözel saldırganlık boyutu ise daha çok, dışa vurulmuş öfke olarak tanımlanmaktadır (Kassinova ve Sukhodolsky, 1995).

Bireylerde öfke ve saldırganlık davranışlarını ortaya çıkaran pek çok etken olabilir ve öfke davranışları yaşa bağlı olarak farklı biçimlerde dışa yansıtılabilir.

**Ergenlerde Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki:
Yetiştirme Yurtları Üzerinde Bir Araştırma**

Gelişim dönemleri dikkate alındığında çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ya da yaşlılık dönemlerinde öfkeye ve saldırganlığa neden olan davranışlar farklıdır.

Dryden (1990), öfkenin derecesinin, genellikle kişinin kendi benlik saygısı ile doğru orantılı olduğunu ileri sürmekte, düşük benlik saygısı olan kişilerin, yüksek benlik saygısı olan kişilere göre daha kolay öfkelenme eğiliminde olduklarını belirtmektedir.

Saldırganlıkta ise kişi ya da grup tarafından diğerine zarar vermek amacıyla davranış gerçekleştirilmektedir. Saldırganlık bir davranış olarak tanımlandığında, davranışa dönüştürülemeyen düşmanlık duyguları tanımın dışında bırakılmaktadır. Fiziksel saldırganlık (örneğin, birisine vurma) ve sözel saldırganlık (örneğin, aşağılama, suçlama) ise tanıma dahil edilmektedir (Bilgin, 1988).

Saldırganlığa ilişkin en önemli belirleyici, kişinin niyetidir. Eğer kişi birini incitmeye çalışıyorsa genellikle biz onu saldırgan biri olarak görürüz; eğer zarar vermeye ya da incitmeye çalışmıyorsa, saldırgan davranışta bulunmuyordur. Bu nedenle, saldırganlık, başkalarını incitmeyi amaçlayan, (niyet) her türlü davranış ya da eylemdir biçiminde tanımlanabilir. Bu kavramın saldırganlığa uygulanması çok güçtür. Çünkü yalnızca gözlenebilir davranışa bakılarak varlığına ya da yokluğuna karar verilemez. Çoğu kez kişinin niyetinin ne olduğunu bilmek zordur ve bu yüzden saldırgan olup olmadığı hakkında bir yargıya varamayız. Fakat bu sınırlılığı kabul etmek zorundayız çünkü, saldırganlığın sağlıklı bir tanımlamasını yapmak ancak niyetten de söz edilerek tanımlandığında mümkündür (Freedman ve Ark., 1989).

Ergenlik döneminde öfke yaşantısı incelendiğinde, ergen kendi kaderini tayin edebilmek ve denetleyebilmek için mücadele etmekte ve bağımsız olmak istemektedir. Bu nedenle ergenlikte öfke en yoğun şekilde, aile içinde yaşanmaktadır. Ergenin öfkesi çoğunlukla, aile içinde öfke patlamaları şeklinde ani ve sert olmaktadır (Bauman, 1997). Diğer taraftan gelişimsel zorluklar da ergenin öfke ve saldırganlık duyguları yaşamasına neden olabilmektedir. Bu dönemde özellikle sosyal destekten yoksun olma ergeni saldırgan yapabilir. Dolayısıyla yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerin bu konuda dezavantajlı olduğu söylenebilir.

Klinik perspektiften bakılacak olursa, öfkenin içsel ve yıkıcı dürtülerinin ergenlerde intiharı da yordadığı görülmektedir. Saldırgan davranışlarda bulunan 4-18 yaş arasında 800 çocuk ve ergendeki intihar davranışlarının araştırıldığı bir çalışmada; bu çocuk ve ergenlerin %13,2'sinde intihar girişiminin görüldüğü ve bu oranın genel popülasyondan (%0,3 - %0,5) belirgin şekilde daha yüksek olduğuna dikkat çekilmektedir. Buna ek olarak; 14-18 yaş arasındaki ergenlerin, daha genç olan ergenlerden ve çocuklardan daha yüksek oranda intihar girişiminde buldukları belirtilmektedir. Ayrıca öfkeyi, saldırgan davranışlarla ifade eden kızların, intihar girişimi için yüksek risk taşıdıkları üzerinde durulmakta; orta ergenlik döneminden geç ergenlik dönemine gidildikçe, saldırgan davranışlarda bulunan erkeklerin de risk grubu içerisinde yer aldıkları belirtilmektedir (Cairns ve Ark., 1989).

Jagawas tarafından yapılan bir çalışmada, 18-20 yaşındaki sevgi ve saygıya dayalı bir aile ortamı içinde yaşayan gençler ile reddedilen, gereksinimleri karşılanmayan gençler arasındaki davranışsal farklar incelenmiştir. Sevgi ve saygıya dayalı bir aile ortamı içinde yetişen gençlerin kendini kabul düzeyi yüksek, sosyal ilişkilerinde başarılı, bağımsız bireyler oldukları gözlenirken, reddedilen ve kısıtlanan gençlerin ise içine kapanık, kendilerine fiziksel zarar veren, çevresine saldırganca davranan kişiler oldukları saptanmıştır (Akt. Öztürk, 1990).

Bireyi saldırganlığa iten diğer bir neden ise çevredir. Bireylerin içinde yaşadıkları çevre, onların duygusal ve davranışsal gelişimine etki etmekte, özellikle sosyo-ekonomik çevre çocuğun davranış sorunu olan saldırganlık eğilimleri göstermesine sebep olabilmektedir. Saldırgan davranışları ve şiddet eylemlerini içeren örneklerin ekonomik, eğitim ve kültür düzeyleri düşük olan toplum kesimlerinde bulunan erkekler arasında daha çok bulunduğu birçok araştırmada gözlenmiştir. Bunun sebebi eğitimsiz ve yoksul kesimin olumsuz örneklerden daha kolay etkilenip, saldırganlığı benimsemesidir (Köknel,1996).

Okul çağı çocuklarının en önemli özelliklerinden olan lider olma, gruba kabul edilme ve toplum içinde saygınlık görme hissini tatmin etmek için saldırgan davranışlara ve şiddet eylemlerine başvurdukları da bilinmektedir. Ayrıca kendini diğer çocuklardan fiziksel-sosyal-kültürel veya ekonomik açıdan farklı ve yetersiz hissedilen çocukların da kendini gerçekleştirmek ve kanıtlamak için saldırgan eylemlerle sorun çözme yöntemini kullandıkları görülmektedir (Stein, 1997).

Herhangi bir durum birey için engelleyici olarak algılanıyorsa kızgınlık ve öfkeye neden olur. Öfke duygusuna saldırganca davranışlar gösterme eşlik eder (Kulaksızoğlu, 2001: Balkaya, 2001). Bireylerin öfke ve saldırganlık duygularının ortaya çıkmasında, içinde bulunulan gelişim döneminin özellikleri, ortam ve çevre etkili olabilmektedir. Ayrıca yetiştirme yurdu ortamında ergenlerin otorite figürü olarak yetiştirme yurdu personeli ile yaşamak zorunda oluşu, uygun rol modellerinin bulunmaması, yeterince sevginin gösterilmemesi, duygusal paylaşımlarının sınırlı olması ve bireyselliklerine yeterince önem verilmemesi (Tambağ, 2004) gibi nedenlerden dolayı yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenler öfke duygusu yaşayabilmektedir.

Bu araştırmanın amacı yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerin saldırganlık ve öfke duyguları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Araştırmanın diğer amacı ise saldırganlık ve öfke duygusu ile yaş ve yetiştirme yurtlarında kalma süreleri arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemektir.

YÖNTEM

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırma genel tarama modelindedir. Araştırma evreni, Konya ilinde bulunan erkek ve kız yetiştirme yurdunda korunmaya muhtaç ergenlerden oluşmuştur. Bu araştırmanın yapılabilmesi için SHÇEK Genel Müdürlüğünden izin alınmıştır. Araştırmada örneklem olarak evrenin tamamı alınmıştır.

**Ergenlerde Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki:
Yetiştirme Yurtları Üzerinde Bir Araştırma**

Araştırma örneklemini 110 kız (% 54.7) ve 91 erkek (% 45.3) ergen oluşturmaktadır. Ergenlerin yaş ortalaması 15.20'dir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Sürekli Öfke-Öfke Tarzı Ölçeği: Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin sürekli öfke ve öfke tarzlarının belirlenmesinde Özer (1994) tarafından Türkçe'ye uyarlanan " Sürekli Öfke - Öfke Tarzı Ölçeği " kullanılmıştır. 34 maddeden oluşan ölçeğin ilk 10 maddesi sürekli öfke düzeyini ölçerken, diğer 24 madde ise bireylerin öfke tarzlarını (öfke-içte, öfke-dışa ve öfke-kontrol alt boyutları) belirlemektedir. Sürekli öfkeden alınan yüksek puanlar, öfke düzeyinin yüksek olduğunu; öfke-içte ölçeğindeki yüksek puanlar, öfkenin bastırılmış olduğunu; öfke-dışa ölçeğindeki yüksek puanlar, öfkenin kolayca ifade ediliyor olduğunu ve öfke-kontrol ölçeğindeki yüksek puanlar ise öfkenin kontrol edilebildiğini göstermektedir (Savaşır ve Şahin, 1997).

Saldırganlık Ölçeği: Yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesinde, Buss-Durkee'nin saldırganlık ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Aşkın (1981) tarafından yapılmıştır. Ölçek kültürler arası bir çalışmada kullanılmıştır. Bunun için araştırmacı tarafından, geri çeviri (back-translation) tekniği kullanılmıştır. Ölçeğin İngilizceden Türkçeye çevirisi araştırmacı tarafından yapılmış ve çok iyi İngilizce bilen iki kişinin çevirisiyle karşılaştırılmış, gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Türkçeye çevrilmiş ölçeğin yine çok iyi İngilizce bilen başka iki kişiye Türkçeden İngilizceye geri çevirisi yaptırılmıştır. "Buss-Durkee Saldırganlık Ölçeği" 48 maddeden meydana gelmiştir. Bu maddelerden 12'si boş madde olduğu için değerlendirilmeye alınmamış, değerlendirme 36 madde üzerinden yapılmıştır (Aşkın, 1981; Can, 2002). Ergenlerin kişisel bilgileri ise araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu yardımıyla elde edilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu: Ergenlerle ilgili birtakım değişkenler hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Kişisel Bilgi Formunda öğrencinin cinsiyeti, yaşı, yurttaki kalma süresi soruları bulunmaktadır. Etik kurallar göz önünde bulundurularak araştırma sırasında öğrencilere kimlik bilgilerini içeren sorular yöneltilmemiştir

Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği, Buss-Durkee Saldırganlık Ölçeği ve kişisel bilgi formu araştırmacılar tarafından yetiştirme yurtlarında kalan ergenlere uygulanmıştır. Araştırmada değişkenler arasındaki ilişkinin analizi Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı tekniği ile yapılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırmaya katılan ergenlerin 110'u kız, 91'i erkek ergenlerdir.

Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin sürekli öfke ve öfke tarzı alt boyutları ile genel saldırganlık ve saldırganlık alt boyutları puanları arasındaki

ilişkinin analizi pearson momentler çarpım korelasyon katsayısı tekniği ile sınıanmış sonuçlar tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Ergenlerin Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Alt Boyutları Puanları ile Genel Saldırganlık ve Saldırganlık Alt Boyutları Puanları Arasındaki Pearson Korelasyon Düzeyleri

	Atak	Dolaylı	Sinirli	Negatif	Sözel	Genel
Sürekli Öfke	.49***	.44***	.48***	.51***	.45***	.66***
Öfke İçte	.12	.10	.04	.06	.16*	.14*
Öfke Dışa	.29***	.24***	.18**	.30***	.32***	.37***
Öfke Kontrol	.04	.02	-.07	-.02	.03	-.01

*p<.05 **p<.01 ***p<.001

Tablo 1 incelendiğinde, ergenlerin sürekli öfke puanları ile genel saldırganlık ve saldırganlık alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sürekli öfke ile atak saldırganlık ($r=.49$), dolaylı saldırganlık ($r=.44$), sinirli saldırganlık ($r=.48$), negatif saldırganlık ($r=.51$), sözel saldırganlık ($r=.45$) ve genel saldırganlık ($r=.66$) puanları arasında .001 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Ergenlerin sürekli öfke düzeyleri arttıkça saldırganlık düzeyleri de artmaktadır.

Öfke tarzı ölçeğinin öfke içte alt boyutu ile saldırganlık alt boyutlarından atak, dolaylı, sinirli ve negatif saldırganlık alt boyutları puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmazken ($p>.05$), sözel saldırganlık ve genel saldırganlık puanları ile öfke içte alt boyutu puan ortalamaları arasında .05 düzeyinde ($r=.16$) pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur.

Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuç ise; öfke tarzı ölçeğinin öfke dışa alt boyutu ile atak saldırganlık ($p<.001$, $r=.29$), dolaylı saldırganlık ($p<.001$, $r=.24$), sinirli saldırganlık ($p<.01$, $r=.18$), negatif saldırganlık ($p<.001$, $r=.30$), sözel saldırganlık ($p<.001$, $r=.32$) ve genel saldırganlık ($p<.001$, $r=.37$), puanları arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Ergenlerin öfkelerini dışa yansıtırma düzeyleri arttıkça saldırganlık düzeyleri de artmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin öfke kontrol puanları ile saldırganlık alt boyutları ve genel saldırganlık puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>.05$).

Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin genel saldırganlık ve saldırganlık alt boyutları puan ortalamaları ile yaşları ve yurttaki kalma süresi arasındaki ilişkiyle ilgili istatistiksel analiz sonuçları tablo 2’de verilmiştir.

**Ergenlerde Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki:
Yetiştirme Yurtları Üzerinde Bir Araştırma**

Tablo 2. Ergenlerin Yaşları ve Yurtta Kalma Süresi ile Genel Saldırganlık ve Saldırganlık Alt Boyutları Puanları Arasındaki Pearson Korelasyon Düzeyleri

	Atak	Dolaylı	Sinirli	Negatif	Sözel	Genel
Yaş	.16*	.26***	.17**	.19**	.00	.22**
Kalma Süresi	.14*	.11	.07	.13	.07	.15*

*p<.05 **p<.01 ***p<.001

Tablo 2 incelendiğinde ergenlerin yaşları ile saldırganlık alt boyutlarından atak saldırganlık ($p<.05$, $r=.16$), dolaylı saldırganlık ($p<.001$, $r=.26$), sinirli saldırganlık ($p<.01$, $r=.17$), negatif saldırganlık ($p<.01$, $r=.19$), ve genel saldırganlık ($p<.001$, $r=.22$) puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Diğer taraftan yaş ile sözel saldırganlık arasında bir ilişki bulunamamıştır ($p>.05$).

Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin yurtta kalma süreleri ile atak saldırganlık ($p<.05$, $r=.14$) ve genel saldırganlık puan ortalamaları arasında ($p<.05$, $r=.15$) pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani ergenlerin yetiştirme yurdunda kalma süreleri arttıkça atak ve genel saldırganlık düzeylerinde de artış olmaktadır. Diğer taraftan, yurtta kalma süreleri ile dolaylı, sinirli, negatif ve sözel saldırganlık puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>.05$).

Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin sürekli öfke ve öfke tarzı alt boyutları puan ortalamaları ile yaş ve yurtta kalma süresi arasındaki ilişkiyi gösteren sonuçlar tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Ergenlerin Yaşları ve Yurtta Kalma Süresi ile Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Alt Boyutları Puanları Arasındaki Pearson Korelasyon Düzeyleri

	Sürekli Öfke	Öfke İçte	Öfke Dışa	Öfke Kontrol
Yaş	.16*	.10	.14*	.03
Kalma Süresi	.26***	.05	.23**	-.10

*p<.05 **p<.01 ***p<.001

Tablo 3'e göre ergenlerin yaşları ile sürekli öfke düzeyleri ($p<.05$, $r=.16$) ve öfke dışa alt boyutu ($p<.05$, $r=.14$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki varken, öfke içte ve öfke kontrol alt boyutları ile ergenlerin yaşları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>.05$). Yetiştirme yurtlarında kalan ergenlerin yaşları ilerledikçe sürekli öfke ve bu öfkelerini dışa yansıtma düzeylerinde önemli düzeyde artma görülmektedir. Araştırmanın diğer bir sonucu ise, yetiştirme yurdunda kalma süreleri ile sürekli öfke ($p<.001$, $r=.26$) ve öfke dışa ($p<.01$, $r=.23$) alt boyutu arasındaki pozitif yönlü anlamlı ilişkidir. Öfke içte ve öfke kontrol alt boyutları ile yurtta kalma süreleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmamıştır ($p>.05$).

TARTIŞMA VE YORUM

Araştırma sonuçları, yetiştirme yurdunda yaşayan gençlerin öfke düzeyleri arttıkça saldırganlık düzeylerinin de arttığını göstermiştir. Araştırmaya katılan gençlerin öfke düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ergenlik döneminde öfke yaşantısı incelendiğinde, öfkenin bu dönemin diğer özellikleri ile tutarlı olduğu görülmektedir. Edmonson ve Bullock (1998) tarafından ilkökul çocukları ve ergenler ile yapılan araştırmalarda ergenlerin ilkökul çağı çocuklarına kıyasla daha sinirli ve saldırgan davranışlar gösterdiklerini ortaya koyan bulgular elde etmişlerdir. Ergenlik dönemine gelen çocuk, kendi kaderini tayin edebilmek ve denetleyebilmek için mücadele etmekte ve bağımsız olmak istemektedir. Bu nedenle ergenlikte öfke en yoğun şekilde, aile içinde yaşanmaktadır. Ergenin öfkesi çoğunlukla, aile içinde öfke patlamaları şeklinde ani ve sert olmaktadır (Bauman ve Riche, 1997).

Araştırmamızda kurumda kalan gençlerin öfke düzeyleri arttıkça saldırganlık düzeylerinin de arttığı bulunmuştur. Ebeveyni olmayan çocuklarda ya da ebeveyni boşanmış korunmaya muhtaç çocuklarda öfke, hırçınlık, antisosyal ve kendine dönük saldırganca davranışlar ile korunmaya muhtaç olmalarına bağlı olarak kendilerini küçük görme, içedönüklük, hırçınlık ve dışa yönelik saldırgan davranışlara rastlandığı yönündeki bulgularda bizim araştırma bulgularımızı desteklemektedir (Köknel, 1996).

Öfke tarzı alt boyutlarından öfke içte alt boyutu ile saldırganlık alt boyutlarından sözel saldırganlık puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bunun nedeni öfkesi içte olan bireylerin dışta olanlara oranla saldırgan davranışlarıyla biraz daha iyi baş etmeleri ve buna bağlı olarak fiziksel saldırganlıkta bulunmayıp daha kontrollü düzeydeki sözel saldırganlıkta bulunmaları olabilir.

Araştırmamızda elde ettiğimiz diğer bir sonuç ise öfke tarzı alt boyutlarından öfke dışa alt boyutu ile saldırganlık alt boyutları arasında pozitif yönde çok anlamlı bir ilişki olmasıdır. Bunun nedeni bireyin öfkesini dışa yansıtma şekli olarak saldırgan davranışlar göstermesi olabilir. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin öfke kontrol puanları ile saldırganlık alt boyutları ve genel saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu da öfkesini kontrol etmeyi başaran bir kişinin saldırganlık duygularını da kontrol etmesi ve dışa yansıtması ile açıklanabilir.

Araştırmada elde edilen diğer bir bulgu ise ergenlerin yaşları arttıkça genel saldırganlık ve atak, dolaylı, sinirli, negatif saldırganlık düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki görülmüştür. Bu bireyin ergenlik dönemine girişi ile ve artık kendi sorumluluğunu alması gerekmesi ile orantılı olarak yaşadığı kaygılarla ilişkilendirilebilir. Diğer taraftan yaş ile sözel saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Gestalt yaklaşımının üzerinde durduğu nokta, öfkenin nedeni ve hedefi arasındaki ilişkidir. Öfkenin nedeni çevresel koşullarla ilişkilidir, hedefi ise, bir kişi veya nesne olabilmektedir (Harris, 2001). Yetiştirme yurdunda yaşayan gençler de ergenlik sorunlarının yanı sıra, kendilerini yetiştirme yurdunda

**Ergenlerde Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki:
Yetiştirme Yurtları Üzerinde Bir Araştırma**

kalmaya sürükleyen nedenlerin ve kışla tipi yaşamın olumsuz etkilerini yaşamaktadır.

Kimsesiz çocuklarda “çatışma” davranışı aile yanındakilere oranla yüksek çıkmıştır. Yörükoğlu (1989) yuva ve yurtlarda yetişen çocuklarda ilgisizlik, çevreyi umursamazlık, insanlara sokulamama, arkadaşlık kuramama, öğrenmeye karşı ilgisizlik “sevgiye karşı kuşku, saldırganlık, çalma ve okuldan kaçma” gibi ortak yanların bulunduğu işaret eder. Yetersiz sevgi ya da sevgiden yoksun büyüyen çocukların duygusal ya da toplumsal gelişmelerinde gecikme ve duraklamalar olmaktadır (Yavuzer, 1982).

Psikolojik olarak devamlı bir şekilde aile ve sevgi yoksunluğunu içlerinde taşıyan bu tür çocuklar normal çocukların bulunduğu bir ortama girince eziklik duyguları içerisinde sessiz kalmakta ve girişimci ve atılgan olmamaktadır.

İşsel yaşam açısından devamlı eziklik duyguları taşıyan çocuk, kişilik gelişimi açısından nötrleştiği gibi geçmişinden de utanç duymaya başlamakta ve tüm sorunlara bağlı olarak her türlü ilişkilerinde davranışlarında uyumsuzluklara yol açan davranış ve eylemlerde bulunmaktadırlar (Cılga, 1989).

Yılgör (1992), yetiştirme yurdunda yaşayan 13-17 yaş grubu okuyan ergenler ile aileleri yanında yaşayan ve okuyan aynı yaş grubu ergenlerin ergenlik problemlerini, bedensel gelişim, karşı cinsle ilişki ve cinsel bilgiler, psikolojik gelişim ve gelecek beklentileri başlıkları altında karşılaştırmış, sonuç olarak yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin, ergenlik dönemi problemlerini aile durumları ile bağlantılı olarak aileli ergenlere oranla daha yoğun yaşadıklarını saptamıştır.

Araştırmada elde edilen bir başka sonuç ise; ergenlerin yetiştirme yurdunda kalma süreleri arttıkça atak, dolaylı ve genel saldırganlık düzeylerinin artmış olmasıdır. Diğer taraftan ergenlerin yetiştirme yurdunda kalma süreleri ile sinirli, negatif ve sözel saldırganlık puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Yurtta kalma süreleri arttıkça saldırganlık düzeyleri artan ergenlerin çevresel faktörlerden olumsuz etkilendikleri düşünülmektedir. Soysal (2001) tarafından yapılan bir araştırmada SHÇEK’te kalan çocuklar ile ailesi yanında yaşayan çocukların depresyon düzeylerini karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak yuvada yaşayan çocukların depresyon düzeyleri aileleri yanında yaşayanlara göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Ayrıca Sayar (2000) tarafından yapılan çalışmada da depresyon düzeyinin artmasıyla öfke ve öfke nöbetlerinin arttığı bulunmuştur. Bu bulgular da araştırma bulgularımızı destekler niteliktedir.

Elde edilen diğer bir bulgu ise ergenlerin yaşları ile sürekli öfke düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığıdır. Ergenlerin yaşı arttıkça sürekli öfke ve öfke dışı alt boyutları da artarken öfke içte ve öfke kontrol alt boyutunda anlamlı bir korelasyon bulunamamıştır. Ergenlerin yetiştirme yurdunda kalma süreleri ile sürekli öfke düzeyleri arasında $p<.001$ düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öfke dışı alt boyutunda ise yurtta kalma süresi ile $p<.01$ düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yetiştirme yurdundaki ergenlerin yetiştirme yurdunda kalma süreleri ile öfke içte ve öfke dışı alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Yıldırım (1997), araştırmasında ailesiyle birlikte yaşayan ve bir kurumda bakılan 9-12 yaşları arasındaki çocuklarda bireyselleşme süreci içinde kendilik tasarımını incelemiş, sonuç olarak da 9-12 yaş grubu korunmaya muhtaç çocukların kendilik tasarımını düzeylerinin, aileleriyle yaşayan çocuklara oranla anlamlı derecede düşük olduğu gözlenmiştir.

Korunmaya muhtaç çocukların büyük bir kısmı gelecekları hakkında kuşku duymaktadır. Gelecekları hakkında iyimser olan korunmaya muhtaç çocuk olmadığı gibi, bu çocukların en iyi durumda olanı ise gelecekları için sadece kayıtsız kalabilmektedirler. Durum böyle olunca geleceğini karanlık gören çocuk ister istemez kaygı ve korkulara kapılmakta, yaşam sevgilerini kaybetmektedirler. Bu soruların karşısında korkuya kapılan gençlerde kişilik ve davranış bozuklukları olmaktadır (Cılga, 1989). Araştırmamızda elde ettiğimiz öfke ve saldırganlıkla ilgili bulgular da bu bilgiyi desteklemektedir.

ÖNERİLER

- Öfke saldırganlık boyutuna taşınmadan önce, ergendeki enerji fazlalığının olumlu yöne kanalize edilmesi gerekmektedir (Sportif ve sosyal faaliyetler).
- Öfkenin saldırganlığa dönüşmesini tetikleyen söz ya da davranışların ortadan kaldırılması gerekmektedir.
- Ailenin yerini ikame eden kuruluşlarda yeniden toplumsallaştırma çalışmaları yapılmalıdır. Örneğin; Gençlerin kabiliyetlerinin açığa çıkarılması, evrensel değerlerin kabulünün sağlanması (sevgi, saygı, insanın üstünlüğü), öfkeli olan ergene kendisinin de birey ve önemli olduğunun kabul ettirilmesi.
- Sosyal ve sportif faaliyetlerin dışında da öfke ve saldırganlık duygularını yansıtarak şekil verebilecekleri, nesne ya da objelere yönlendirilmelidir (Tahta oymacılığı, Heykel, kil vs yapımı).
- Öfke saldırganlığa dönüşürken ergen ya da kişinin olgu, olay, ya da nesneyi kişiselleştirerek davrandığı temeldeki belirleyici faktörleri ötelediği bilindiğinden, korunma ve bakım altında olan çocuğun sorumluluğu tüm topluma genelleştirilmesi engellenmeli toplumsal şartların bireyi şekillendirdiği anlatılabilmelidir.
- Ergene iyi ya da kötü kavramı anlatılarak değil yaşatılarak öğretilmelidir.
- Gencin fiziksel ve ruhsal durumuna göre üretimde bulunması sağlanmalıdır.
- Ergenlerin yurttan kalma süreleri ve yaşları arttıkça öfke ve saldırganlıklarının artmasının nedeni taşıdıkları gelecek kaygıları olabilir. Bu nedenle gelecek kaygılarını azaltma yolunda çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

Aşkın, M.(1981). “**Bazı Kişilik Değişkenlerinin Kültürlerarası Sosyal-Psikolojik Açından İncelenmesi**”, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Erzurum. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

**Ergenlerde Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki:
Yetiştirme Yurtları Üzerinde Bir Araştırma**

- Averill, J.R.(1983), **Studies on anger and aggression: implications for theories of emotion**. American Psychologist, 38, 1145-1162.
- Balkaya, F. (2001). **Öfke: Temel Boyutları Nedenleri ve Sonuçları**. Türk Psikoloji Yazıları, 4(7): 21-45
- Bauman, L. & Riche, R. (1997). **The Ten Most Troublesome Teen-age Problems and How to Solve Them**. Toronto, ON: Carol Publishing Group.
- Berkovitz, L. (1990). **On the formation and regulation of anger aggression: A cognitive-neoassociationistic analysis**. American Psychologist, 45 (4), 494-503.
- Biaggio, M.K. (1989). **Sex differences in behavioral reactions to provocation of anger**. Psychological Reports, 64, 23-26.
- Bilgin, N. (1988). **Sosyal Psikolojiye Giriş**, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları
- Bridewell, W.B., & Chang, E.C. (1997). **Distinguishing between anxiety, depression and hostility: relations to anger-in, anger-out, and anger control**. Personality and Individual Differences, 22 (4), 587-590.
- Cairns, R., Cairns, B., Neckerman, H., Ferguson, L.&Garipey, J. (1989). **Growth and aggression: 1. Childhood to early adolescence**. Development Psychology, 25(2), 320-330.
- Can, Sibel, (2002). **“Aggression Questionnaire” Adlı Ölçeğin Türk Popülasyonunda Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması**, Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, İstanbul.Genelkurmay Başkanlığı, GATA Haydarpaşa Eğitim Hastanesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Servis Şefliği.
- Cılga, İ. (1989). **Korunmaya Muhtaç Gençlerin Sorunları ve Yetiştirme Yurtları**, Ankara: Başbakanlık Gençlik Ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı Yayınları,
- Dryden, W. (1990). **Dealing with Anger Problems: Rational-Emotive Therapeutic Interventions**. Sarasota, FL: Professional Resources Exchange.
- Edmonson, H. & Bullock, L. (1998). **Youth with aggressive and violent behaviors: pieces of a puzzle**, Preventing School Failure, 42(3): 135-141.
- Freedman, L. Jonathan ve Diğerleri (1989). **Sosyal Psikoloji**, (Çeviren: Dönmez, Ali) , İstanbul: Arı Yayıncılık.
- Harris, J. B. (2001). **Working with Anger In Therapy- A Gestalt Approach**. (2nd Edition), Manchester: Manchester Gestalt Centre Public.
- Kassinove, H., & Sukhododsky, D.G. (1995). **Anger disorders: Basic science and practice issues** (Ed) H. Kassinove. Anger disorders: Definition, Diagnosis and Treatment (pp 1-26) Washington: Taylor&Francis.
- Köknel, Ö.(1996) **Bireysel Ve Toplumsal Şiddet**, İstanbul Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kulaksızoğlu, Adnan. (2000). **Ergenlik Psikolojisi**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özer, A.K. (1994). **Öfke, kaygı ve depresyon eğilimlerinin bilişsel alt yapısıyla ilgili bir çalışma**, Türk Psikolojisi Dergisi, 9(31), 15-25.
- Öztürk, İ.(1990). **Anne Baba Tutumlarının Üniversite Öğrencilerinin Bağımsızlık, Duyguları Anlama, Yakınlık, Başatlık, Kendini Suçlama ve**

Saldırganlık Düzeylerine Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, , Ankara. Hacettepe Üniversitesi.

Riley, W.T., Treiber, F.A., & Woods, M.G. (1989). **Anger and hostility in depression**. Journal of Nervous and Mental Disease, 177(11), 668-674.

Savaşır, F., Şahin, N.H., (1997). **Bilişsel ve Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler**. Ankara Türk Psikologlar Derneği. Yayınlar.

Sayar, K., Güzelhan, Y., Salmaz, M., Özer, O.A., Öztürk, M., Acar, B., Arıkan, M. (2000). **Anger attacks in depressed Turkish outpatients**, Annals of Clinical Psychiatry, 12(4), 213-218.

Soysal, A. (2001). **6. Ulusal Psikoloji Öğrencileri Kongresi Bildiri Özetleri**, Ankara Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Stein, A.(1997). **Saldırgan Çocuk**, (Çev: Polat, N). İstanbul Papirüs Yayınları,.

Tambağ, H. (2004). **Aileleri ile birlikte ve yetiştirme yurtlarında yaşayan adölesanların öfke ifade etme biçimleri**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Törestad, B. (1990). **What is anger provoking? A psychological study of perceived causes of anger**, Aggressive Behavior, 16, 9-26.

Yavuzer, H. (2003). **Çocuk Psikolojisi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 25. Basım.

Yıldırım, A. (1997). **“9-12 Yaşları Arındaki Korunmaya Muhtaç Çocuklarda Kendilik Tasarımı”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, .

Yılğör (Tekelioğlu), F. (1992). **“Yetiştirme Yurdunda Yaşayan 13-17 Yaş Grubu Okuyan Gençler ile Aileleri Yanında Yaşayan ve Okuyan Aynı Yaş Grubu Gençlerin Ergenlik Problemlerinin İncelenmesi”** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, , İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yörükoğlu, A. (1989). **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım, 3. Basım,.